

11. Макроекономічний огляд (лютий 2012) – підготовлений Департаментами економічного аналізу та прогнозування та платіжного балансу НБУ // <http://www.bank.gov.ua/Publication/econom.htm>
12. The World Trade Organization [Статистичні дані офіційного сайту] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wto.org/>.
13. Ramkishen S. Rajan. Capital Mobility [Електронний ресурс]/ S. Rajan Ramkishen, Tony Cavoli. – Режим доступу: <http://www.freewebs.com/rrajan1/Capmob.pdf>.
14. Коковський Л.О. Сучасні проблеми зовнішньоекономічної безпеки України та напрями їх подолання // Ефективна економіка. - № 2. - 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php>
15. Шостак Л. Відкрита економіка: перспективи позиціонування України у світовій господарській системі [Текст] / Л.Шостак, О.Бадрак // Економіка України. – 2009. – № 7. – С. 38–48.

Рецензент докт.економ. наук, професор С.В. Климчук

339.727.2

*Федорова В.А., к.е.н., доцент,
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ПРОЦЕСУ ПРЯМОГО ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

В умовах глобалізації національний економічний розвиток залежить від здатності ефективно використовувати не тільки традиційні, але й, особливо, інтернаціоналізовані ресурси і чинники виробництва постіндустріального суспільства. Міжнародне інвестування відіграє при цьому провідну роль, формуючи канали передачі фінансових і матеріальних ресурсів, науково-технологічних і організаційно-економічних інновацій на новітній інформаційній основі. За останнє десятиліття події в світовій економіці й в інвестиційному середовищі зокрема зазнали значних змін. Обсяги потоків прямих іноземних інвестицій досягли свого максимуму у 2007 р. – 1,9 трлн дол., та потерпіли від фінансово-економічної кризи – зазнавши стрімкого падіння (на 42%) [1]. Однак, вплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) виявляється різноманітним, складним і не таким однозначним. Саме тому існує потреба у детальному аналізі глобальних потоків ПІІ та виявлення впливу цього явища на економічний стан країн-реципієнтів та донорів.

Останнім часом проблемі дослідження розвитку світових інвестиційних процесів присвячені наукові праці багатьох зарубіжних вчених, серед яких В. Шарп, Дж. Хард, Ф. Кайзер, Е. Борештейн, Дж.Де Грегоріо та Дж.-В. Лі. Висвітленню проблем інвестиційної діяльності присвячені праці також і вітчизняних дослідників, таких як Б.В. Губський, І. Дравік, В.В. Козюк, Д.Г. Лук'яненко, Ю.В. Макогон, В.В. Мірошник, І.Л. Сазонець, А.С. Філіпенко, М.Г. Чумаченко та інші. Проте, дослідження впливу глобалізаційних процесів на динаміку прямого іноземного інвестування наразі залишається дискусійним.

Метою цієї статті є дослідження останніх тенденцій світових потоків ПІІ та аналіз їх впливу на економічний стан країн-реципієнтів і донорів. У роботі використаний широкий спектр методів наукового аналізу та дослідження міжнародних економічних відносин.

Інтенсивний розвиток міжнародних економічних відносин лише збільшує потребу у фінансових ресурсах, що нерівномірно розміщені серед суб'єктів світового господарства, тому виникає об'єктивна потреба в їхньому постійному перерозподілі. З іншого боку, саме фінансові інструменти сприяють розвитку внутрішнього та розширенню зовнішнього ринків, безпосередньо впливаючи на розвиток світової економічної системи. За даними на 2000 р., обсяг прямих іноземних інвестицій становив 6,3 трлн дол., в 2005 р. – 11 трлн дол., а в 2009 р. вже перевищив 17 трлн дол. [2].

В умовах посткризового періоду, провідні експерти усе більш стурбовані перспективами розвитку світової економіки, особливо, в секторі міжнародних інвестицій. Спираючись на офіційні джерела ЮНКТАД і висновки компетентних фахівців у цій галузі, розглянемо поточний стан потоків ПІІ, їхню динаміку за період з 2000-х років та тенденції прямого інвестування в розвинуті країни.

Упродовж 2003-2007 рр. потоки ПІІ впевнено слідували позитивній тенденції, якій сприяли: стабільне світове економічне зростання, реформи лібералізації в галузі інвестування, що проводяться, та широкомасштабна стратегія інтернаціоналізації, що впроваджується зростаючою кількістю транснаціональних корпорацій. Це призвело до історично рекордного рівня притоку ПІІ, які у 2007 р.

досягли 1,9 трлн. дол., та 2,2 трлн. дол. у відтоку ПІІ [3]. В середньому приріст притоку ПІІ за період 2002-2007 рр. складав 25% у рік, відтоку – 28,8%.

Можна виявити тенденцію до зменшення ваги розвинених країн на світовому інвестиційному ринку. Так, у 2002 р. розвинуті країни мали 77% від світового притоку прямих іноземних інвестицій, та 92% потоків здійснювалося цими країнами. У 2009 р. на розвинуті країни припадає лише 40% притоку ПІІ, та 75% відтоку ПІІ. Такі дані показують переорієнтацію здійснення потоків ПІІ у країни, що розвиваються, але все ж розвинені країни залишаються лідерами у здійсненні прямого іноземного інвестування. Це було зумовлено насамперед запізнілим поширенням економічного спаду на економіку країн, що розвиваються і його більш повільним впливом на обсяг експорту [4, 5].

Протягом 2002-2009 рр. розвинені країни лідирували у світовому вивозі прямих інвестицій. Так у 2002 р. їхня частка у світовому здійсненні ПІІ скрадала – 92%, у 2007 р. – 85%, у 2009 р. – 75%. Такі дані зображують тенденцію до повільного, але все ж таки зменшення прямого іноземного інвестування розвиненими країнами, точніше, збільшення питомої ваги у здійсненні ПІІ у світі розвинених країн та країн з перехідною економікою.

Фінансова рецесія, що виникла у США влітку 2007 р. виявилася першим передвісником глобальної кризи і призвела до істотного погіршення ситуації на ринку інвестицій. Вже на початку 2008 р. несприятливий інвестиційний клімат негативно відбився на багатьох інвестиційних програмах, торкнувшись, у тому числі, і ПІІ. Скорочення потоків ПІІ, зафіксоване на глобальному рівні у 2008 р., по-різному проявилось у трьох основних економічних угрупованнях: розвинених країнах; країнах, що розвиваються; в країнах із перехідною економікою Південно-Східної Європи (ПСС) та Співдружності Незалежних Держав (СНД), що відображає первинні відмінності у впливі кризи [6].

У 2009 р. приплив ПІІ у розвинені країни знизився на 44%, до 566 млрд. дол. Необхідно зазначити, що це скорочення було відносно меншим, ніж попередній спад у 2000-2003 рр., хоча нинішня економічна та фінансова криза була більш суворою. Приток ПІІ в Північну Америку зменшився на 57%, в ЄС – на 55%, в інші розвинені країни Європи – на 64%, і в інші розвинені країни, такі як Японія, Австралія, Нова Зеландія, – на 33%.

Внутріфірмові кредити іноземним філіям також знизились, тому що багато материнських компаній стикаються з проблемами ліквідності через падіння прибутку в країнах базування материнських компаній і скорочення банківського кредитування.

Приток та відплив ПІІ зменшився в усіх основних регіонах розвинених країн у 2009 р. [3, 7]. Відплив прямих іноземних інвестицій з ЄС впав на 66%, з Північної Америки – на 22%, з інших розвинених країн Європи – на 31%, з інших розвинених країн – на 13% .

У розвинених країнах, де і виникла фінансова криза, приплив ПІІ у 2008 р. скоротився, тоді як у країнах, що розвиваються, і країнах з перехідною економікою він продовжував зростати. Ці відмінності стерлися до кінця 2008 – початку 2009 років, оскільки дані вказують на загальне скорочення інвестицій у всіх економічних групах (рис. 1) [1, 3, 7 - 9].

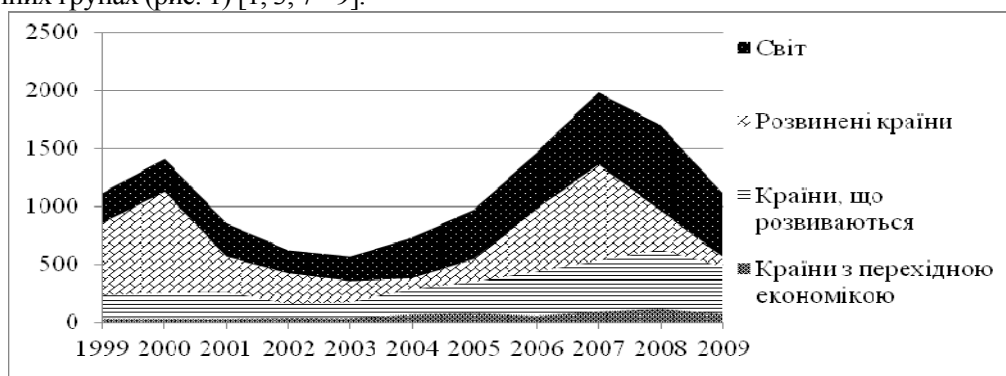

Рис. 1. Глобальні потоки ПІІ за групами економік світу, млрд. дол.

Спад припливу ПІІ продовжувався в 2009 р.: розвинені країни залучили 556 млрд. дол. інвестицій, тобто спостерігався спад на 44%. Країни з перехідною економікою (Південно-Східна Європа та країни СНД) отримали 70 млрд. дол. інвестицій, мав місце спад у 43%. Країни, що розвиваються залучили на 24% менше інвестицій (478 млрд. дол. у 2009 р.). До держав-лідерів по здійсненню прямого іноземного інвестування належать США та Франція (рис. 2 [3]).

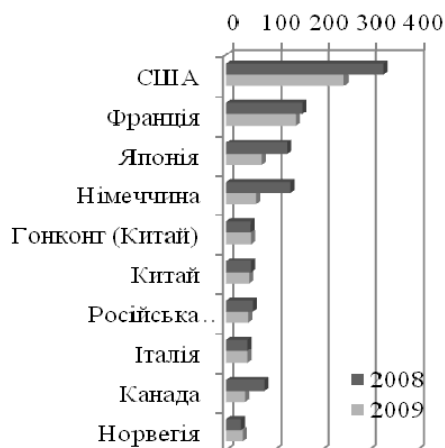

Рис. 2. Топ 10 країн-донорів ПІІ у світі, млрд. дол.

Рис. 3. Топ 10 країн-реципієнтів ПІІ у світі, млрд. дол.

У зв'язку із кризою майже всі країни зменшили об'єми інвестування в 2009 р. Північна Америка була однією з найбільш постраждалих країн в період кризи. США є лідером як у здійсненні, так і у прийомі ПІІ у світі (рис. 2, 3), у 2009 р. приплив інвестицій впав на 60% до 130 млрд. дол. Приплив до Канади впав до 19 млрд. дол. – приблизно одна п'ята частина інвестицій цієї країни в 2007 р. [10].

Приплив ПІІ до Японії, другої за розміром економіки у світі, та тільки 13-ї серед розвинених країн по прийому ПІІ, знизився з 24 млрд. дол. в 2008 р. до 12 млрд. дол. в 2009 р. у зв'язку з великим вилученням активів з вітчизняних компаній.

Приплив ПІІ в 27 країн Європейського союзу скоротився на 33% (до 362 млрд. дол.), але це скорочення було меншим, ніж у Північній Америці і Японії в середньому. Приплив ПІІ в Сполучене Королівство впав на 50% у 2009 р., оскільки економіка країни та фінансовий сектор особливо сильно постраждали під час кризи. Приплив прямих іноземних інвестицій у Францію знизився на 4% до 60 млрд. дол. Найбільше зниження у вартісному вираженні відбулося в Бельгії (спад до 76 млрд. дол.) [11].

Глобальна економічна і фінансова криза нанесла удару по прямим іноземним інвестиціям в різних секторах та галузях розвинених країн нерівномірно. У первинному секторі транскордонні злиття та поглинання (і продаж, і купівля) знизився приблизно на 80%, а спад у сфері послуг був менш вираженим. З іншого боку, промисловий сектор показав більшу кількість інвестицій в нові проекти – 3229 порівняно з іншими секторами [6].

В галузях, які сильно постраждали від економічної кризи, таких як автомобільна та галузь обладнання, потерпіли сильне зниження інвестицій в нові проекти, в той час як кількість проектів у галузях з більш стабільним попитом скоротилася незначно (хімічна промисловість) або навіть збільшилася (продукти харчування, напої та тютюн).

Безпрецедентні розміри нещодавньої кризи підняли основні проблеми щодо можливостей транснаціональних корпорацій продовжувати інвестування і розширення за кордоном [4]. Транснаціональні корпорації відіграють важливу роль у глобалізації й є головними гравцями на ринку прямого іноземного інвестування. Близько 30% світової торгівлі припадає на торгівлю між корпораціями, що входять в транснаціональні стратегічні союзи, альянси та системи; 2/3 світових витрат на дослідження та інновації забезпечують ТНК. На питому вагу ТНК припадає 50% світового промислового виробництва. На них доводиться більше 70% світової торгівлі. Дуже великі ТНК мають бюджет, який перевищує бюджет деяких країн. З 100 найбільших економічних акторів у світі, 52 – транснаціональні корпорації, інші – держави. ТНК справляють великий вплив в регіонах, оскільки ці компанії мають значні кошти, вплив на громадськість, політичне лобі.

Але вплив ПІІ на приймаючі країни неоднозначний. Коли ПІІ привертають увагу політиків, то в першу чергу розглядаються короткострокові наслідки (наприклад, вплив на зайнятість населення, доходи бюджету). Деякі з них наведено в табл. 1 [12, 13].

Залучення прямих іноземних інвестицій може мати ряд негативних наслідків, причому, як для країни-реципієнта, так і для країни, що здійснює інвестування [14].

Переваги та недоліки від здійснення та отримання ПІІ

Переваги	Недоліки
Новий капітал	Зростання частки іноземного капіталу не обов'язково означає зростання обсягу реального необоротного капіталу
Підвищення зайнятості населення	Надходження ПІІ зменшують стимули для інвестування місцевими компаніями
Додаткові доходи бюджету	ПІІ не призводять до зростання валового нагромадження капіталу
Сприятливий вплив на місцевий інвестиційний клімат	Надходження ПІІ корелює із погіршенням дефіциту рахунку поточних операцій
Передача технологій	В довгостроковому періоді, репатріація іноземним інвестором прибутків також впливає на погіршення рахунку поточних операцій
Сприяння інтеграції в міжнародну торгівлю	Надходження ПІІ може корелювати із зростанням іноземного боргу
Підвищення кваліфікації місцевих співробітників	ПІІ можуть призводити до «ефектів перетікання»
Поліпшення експортних показників	Негативні наслідки ПІІ в країнах з економічними режимами, орієнтованими на імпортозаміщення
Зростання конкурентоспроможності місцевих компаній	
Зростання конкуренції в малорозвинених галузях	

Більша частина негативних наслідків, пов'язаних з інвестиціями іноземних ТНК, була викликана не походженням інвестицій, а швидше типом економічних реформ, що проводилися в країнах-реципієнтах. ПІІ в країнах з економічними режимами, орієнтованими на імпортозаміщення і захищеними високими тарифами, приносять значно менше вигод, ніж ПІІ в експортно-орієнтованих економіках або в економіках, які були відкриті іноземній конкуренції.

Але такі низькі вигоди мають своє пояснення. Інвестиції, які залучалися в рамках політики імпортозаміщення, використовували капіталоємні технології. Більше того, торговельні бар'єри і високі тарифи означали, що ці компанії мали обмежені ринки збуту; в результаті масштаби їхньої діяльності були недостатніми для того, щоб бути економічно ефективними. Як результат, бюджети країн-реципієнтів інвестицій одержували мало доходів, у т.ч. в іноземній валюті; не відбувалося створення нових робочих місць. Разом з тим, зазначена діяльність не знижувала залежності країн-реципієнтів від іноземних компаній [15].

Останнім часом типи прямих іноземних інвестицій, а також регіони-реципієнти, галузі промисловості, які беруть участь в ПІІ, зазнали значних змін. Змінилися основні види ПІІ, змінилася юридична структура оформлення прав транскордонної власності, злиття та поглинання також зазнавали циклічних коливань, хоча стали більш важливими, ніж підприємства, які створюються з нуля.

Прямі іноземні інвестиції мають подвійний характер впливу на регіони-реципієнти. До позитивного впливу від ПІІ для країни, що залучає інвестиції відносять: передача технологій та ноу-хау, розвиток та реструктуризація підприємств; сприяння інтеграції в міжнародну торгівлю; сприяння конкуренції в приватному секторі; сприяння формуванню людського капіталу. З іншого боку ПІІ зменшують стимули для інвестування місцевими компаніями, надходження ПІІ може корелювати із зростанням іноземного боргу, в країнах орієнтованих на імпортозаміщення викликають негативний вплив. Стратегічні інтереси держави повинні бути спрямовані на нівелювання негативних наслідків залучення іноземних інвестицій, а головне на активізацію позитивних процесів відповідно до цілей й задач державної інвестиційної політики у країні-реципієнті.

Література

1. Transnational Corporations, Agricultural Production and Development // World Investment Report 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unctad.org/en/docs/wir2009_en.pdf – UNCTAD.
2. Даниленко А.А. Світові тенденції та особливості розвитку прямих іноземних інвестицій / А.А. Даниленко // Фінанси України. – 2009. – № 4. – С. 99-108
3. World Investment Report 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unctad.org/en/docs/wir2010_en.pdf – UNCTAD.
4. «Новый поворот» в мировых ПИИ [Електронний ресурс]. – Режим доступа: www.hse.ru/org/ibiz/news/10768659.html – Институт международного бизнеса

5. Emerging markets will attract more FDI inflows [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.chinadaily.com.cn/bw/2009-10/19/content.htm> – China Daily. – 2009
6. Гриньов А.В. Сучасні тенденції прямого іноземного інвестування в умовах глобалізації економічного розвитку і світової фінансової кризи [Електронний ресурс]. / А.В. Гриньов. – Режим доступа: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2009_25/grinjov.htm
7. World Investment Report 2005 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.unctad.org/en/docs/wir2005_en.pdf – UNCTAD.
8. Сімонова М.В. Тенденції та перспективи розвитку світових потоків прямих іноземних інвестицій / М.В. Сімонова // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – №1(5). – С. 183-187.
9. World Investment Report 2002 [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.unctad.org/en/docs/wir2002_en.pdf – UNCTAD.
10. Горайчук О.М. Іноземні інвестиції в економіці Канади / О.М. Горайчук, І.П. Мандрик // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. – Розділ II. Країнознавство. – 2007. – № 2. – С. 78-82.
11. Геллер С.Б. Развитие международных инвестиционных процессов / С.Б. Геллер, А.Ю. Носко // Науковий вісник Донецького національного університету. – 2009. – С. 788-794.
12. Краснікова Л.І. Позитивні і негативні аспекти впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток [Електронний ресурс]. / Л.І. Краснікова, Ю.А. Подвисоцький. – Режим доступа: www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vsnau/2010_2/1Furdichko.pdf
13. Набор инструментов инвестиционного продвижения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://features/FDI_Center_Aftercare_2006_rus.pdf – Центр прямих иностранных инвестиций FIAS.
14. Єрмілова К.В. Аналіз залучення прямих іноземних інвестицій в країни з різним рівнем економічного розвитку [Електронний ресурс]. / К.В. Єрмілова. – Режим доступа: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2008_2/0691.pdf
15. Сириченко Н.С. Вплив прямих та портфельних іноземних інвестицій на стан економіки України [Електронний ресурс]. / Н.С. Сириченко. – Режим доступа: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2009_2/0915.pdf

336.764/768

*Дюжев М.О., к.э.н., доцент,
Погорецкая В.Я., к.э.н., доцент
Журан Е.А., студент,*

Одесский национальный политехнический университет

ИНСТРУМЕНТАРИЙ FOREX – СТРАТЕГИЯ УСПЕХА ПРЕДПРИЯТИЯ

Состояние финансовых рынков и прогноз их поведения в настоящее время стало серьезным предметом исследования многих отечественных и зарубежных специалистов. Финансовые рынки это важный элемент целостной системы экономики на всех уровнях. В связи с этим особую роль играет международный валютный рынок Forex, методы которого в исследовании рассматриваются как специфический инструментальный анализа и прогнозирования финансовой деятельности предприятия, в т.ч. инновационно-инвестиционной, производственной и формирования конкурентного потенциала в зависимости от мировых валютных котировок.

Экономическое положение в стране предопределяет необходимость создания новых условий для повышения уровня использования современных методов анализа и обеспечения условия более эффективного использования приращения капитала предприятий и ускорения его оборота. При этом отмечается, что структура капитала на современных предприятиях недостаточно рациональна. Основными его элементами являются использование и преобразование ресурсов на производство и реализацию не всегда конкурентной продукции, что вызвано недостаточно обоснованными решениями и результатами маркетинговых исследований, а это часто приводит к убыточности или возможному банкротству.

Выход предприятий из сложившихся ситуаций и обеспечение их стабильного положения возможен путем применения взвешенного аналитического подхода, который может обеспечить перспективу эффективного формирования их конкурентных преимуществ, наращивания капитала и конкурентного потенциала.